

Շատերը գիտեն, թէ Ալիշան ունէր իւրանման հանճարեղ եղբայր մը Սերորէ անունով, որ իրեն հետ միասին՝ 1832 Մայիս 9ին՝ վենետիկ եկած ու մտած է Միլիթարեան Միաբանութեան մէջ՝ կրօնաւոր ըլլալու համար։ Սակայն, Սերորէն կրակութեամբ բնաւորութիւն մ'ունենալով՝ իր դաստիարակներու կողմէն անյարմար կը դատուի կրօնաւորական վիճակի, ու, նոյն տարւոյ Նոյեմբ. 18ին, կը դուրսի իտալացի քահանայի մը քով վենետիկի մէջ, որպէս զի հմտանայ իտալերէն լեզուի, և, 1836 Փետր. 5ին, կը վերադարձուի Պոլիս՝ իրեններուն քով։

Հ. Ալիշան, որուն մկրտութեան անունն էր Քերոբէ, շատ կը սիրէր իր այս կրտսեր հարազատը. փոխադարձաբար ան ալ զինքը, ու ինչպէս որ այս զոյգ անուններս՝ Սերորէ ու Քերոբէ միշտ միասին կը յիշատակուին, իրենք ալ կ'ուզէին մէկ մէկէ անբաժան մնալ ցվերջ, ուստի այս բաժանումին շատ տխրեցող երկուքն ալ, բայց, միանգամայն զեռ աւելի սաստկացող իրենց փոխադարձ սիրոյն ջերմութիւնը՝ երբ բաժնուեցուն իրարմէ, մանաւանդ՝ երբ Պոլսէն ալ հեռանալով՝ Սերորէն ճամբորդեց մինչեւ Ամերիկա։ Այս առթիւ, Հ. Ալիշան գրած է երկու ոտանաւոր¹, մին 148 տող, միւսը 112, որոնց մէջ՝ կը յայտնէ նա անհուն սէրը իր հարազատին վրայ, այնքան սրտաճմրկ նկարագրութեամբ, որ արցունք կը կորզէ ընթերցողի ակնաղբէն, ահա քանի մը տող այդ ոտանաւորներու միոյն սկզբնաւորում յիշենք.

« Սիրով Սերորիդ սիրտըս ձայն առած
Լուս միայնութեան ճրագիկըն վառած՝
Գիշերէ գիշեր յանձանօթ ճամբայ

1. Նշագր. - Մաղրոսէի. տպ. վ. Ենեւ. 1857. էջ 39-44 և 44-48.

Մինչեւ յԱմերիկ քո հետ կը թրթռայ,
Որ թողած սրտիդ հատորն աղուական
Հագար փարսախով կ'երթաս բացական։
Ո՛հ, ես բարեկամ կոչեմ եթէ ոչ
Այն բաղդն՝ որ կրկին իմ գրկէս դողդոջ
Զքեզ յափըշտակած յԱմերիոյ խորշն
Կ'անցընէ ցամքներն ու ծովերն ամէն,
Մինչեւ յայն երկիրն՝ ուր իմս հակառակ
Աստղեր կու ծագեն, դառնան եղանակք»։

Հ. Ալիշան իր հարազատէն անջատուելու ցաւը կ'ամոքէր ստէպ ստէպ նամակ գրելով անոր, մանաւանդ քահանայ օծուելէն վերջ՝ երբ արդէն եղբայրը վերադարձած էր Պոլիս, անընդհատ կը թղթակցէին իրարու հետ, թէ իրենց սէրը անշէջ պահելու համար, և թէ միանգամայն Հ. Ալիշան անկէ հնազանդական տեղեկութիւններ կը ստանար՝ մասնաւորապէս հին զբաղմունքներու մասին, որոնց մէջ շատ հմուտ էր Սերորէն։

Հ. Ալիշան երբեք չէր մոռնար իր տըպագրուած երկասիրութիւններէն մէկ մէկ օրինակ նուէր ղրկելու իր հարազատին, որ ախորժով ու խորաթափանց մտքով կը կարգար զանոնք, քաղուածքներ կ'ընէր անոնցմէ, և իր գիտողութիւններն ու հիացումը անկեղծօրէն կը յայտնէր գրով իր եղբորը։

1888ին, ի լոյս ընծայելով Սնունդը Սրտի և Հոգոյ խորագիրով աղուորիկ զրքոյկ մը, որ ծագկաքաղ էր Ս. Գրքէն Ս. Հայրերէն ու Հոգեկիր հեղինակներէն, օրինակ մը նուէր կը ղրկէ անկէ իր սիրելի Սերորին, հետագայ թղթիկով միասին։

Ս. Ղազար, 2 Յունիս, 1888։

Սիրելի Եղբայր,

Քաւով խաչքամ դրամներէն շոքս մնացեալ հատ մ'ալ ծրարեմ հոս ի քննարկելու Հոռոմ-րատին խառնակ խմ երեւոյ ինձ, Քառակոշի հնարիւն մ'ալ կայ ի ներքեւ, զոր իբրեւ ընծայ ընդունիս յեղբորեղ,

չցունելով այլ ինչ խաչքի քեզ, շոյց զքաղաւթնդ պատասխան սրտասնունդ, երբեմն երբեմն անուշընկալ զսիրտ, զմիտս և զհոգի, մինչեւ հասնինք ի շտեմարան անպաշտ Հոգին կենաց և յաղթարեւ հաւապագահոս։
Հարազատդ
Հ. Ղեւոնդ Մ. Ալիշան

Սերորէն՝ հնազանդութենէն զատ՝ հմուտ է բաւականաչափ և շատ սիրող հայերէն լեզուի ու գրականութեան։ Տարակոյսներ ունենալուն՝ անոնց լուծումը կը խնդրէ իր եղբորմէն, զիմելով անոր՝ նամակով մը։ Շատ անգամ թղթիկներու վրայ կ'ընդօրինակէ հաւնած գրական կտորիկները, երբեմն ալ արձակ կամ ոտանաւոր գրութիւններ շարադրելով՝ կը ղրկէ իր հարազատին, որպէս զի աչք մը տայ անոնց ու զիտողութիւններն ընէ։

Իբր ապացոյց Սերորէի ուսումնասիրութեան և գրական գործերով գրադելուն՝ կը զննեմ հոս վեց տող աշուղական քերթուածիկ մը՝ անստորագիր, որ իր գրով ընդօրինակներ է թղթիկի մը վրայ, թերեւս ծանօթ աշուղի մը գրութեան հատուածիկն ըլլայ.

Գեղեցիկ պատկեր և տիպ հրեշտակի,
Լուսազարդ գեղով նըման հրեշտակի,
Բերանդ է խորան, պուկունքդ խնկալի,
Ատաճներդ դուներ, շարոց մարգարտի.
Գինով եմ գինով, գիշերն երազով,
Գինով իմ գինով, ցերեկն արեւով։

Ուրիշ անգամ մըն ալ, առանձին թղթիկի մը վրայ գրած՝ Սերորէն կը ղրկէ իր եղբորը հետագայ ինքնագիր քերթուածիկը.

«Սուրբ Խաչ, Յիսուս լէր ողորմած,
Տառապելոյս, յոյս՝ լոյս՝ գըթած,
Աւագակին քաղցր ըզհայեաց,
Շնորհեա և ինձ, ո՛վ Սուրբ Աստուած»։

Ու Հ. Ալիշան՝ ուրիշ ձեւի մը վերածելով այս քերթուածիկը, Սերորէի թղթիկին ետեւը կը գրէ զայն՝ ու կը վերադարձնէ իրեն. ահաւասիկ ան.

«Յոյս իմ Յիսուս, յոյս իմ սուրբ Խաչ,
Լեր ինձ պաշտպան յահակ և յաջ.
Յուզից կենացս՝ անդորրիչ քաջ,
Մըթան պահուս՝ լոյս ընդ առաջ»։

Հ. Ղեւոնդ վասն հարազատին Սերորէի Ալիշան, և վասն իւր։
2 Գեղտ. 1882.

Երանի՛ քեզ Սերորէ, որ ունեցեր ես Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի պէս պաշտելի, անմահ ու անմահ հարազատ մը, որուն հետ միասին «հասած ի շտեմարան անպաշտ Հոգին կենաց և յաղթարեւ հաւապագահոս», զոր երբեմն կը մաղթէր քեզ վերոյիշեալ թղթիկով, և այժմ կը ճաշակէք այդ «Կենաց Հացէն» ու կ'ըմպէք «հանապազահոս աղբիւրէն»։ Քերթեւորու հետ անդադար փառարանելով զԱստուած իր արքայութեան մէջ, որուն կարօտովը կը տոչորէր երբեմն հոս՝ իր պանդխտութեանը մէջ՝ հրեշտականման հարազատդ Հ. Ղեւոնդ, զիշեր ցորեկ հառաչելով սրտառուչ ձայնով. «Ե՛րբ իցէ ինձ հասանել ի կեանսն յայն. երբ իցէ ինձ հասանել յիսկդ իմ։ Ե՛րբ տեսից քեզ զնկատողդ իմ ի սկզբբանէ. երբ գտից զմիայն սիրելիդ իմ, զմիայն լցուցիչ ըզձից իմոց և կարեաց, զմիայն բաւականդ անյագուրդ սրտիս...։ Հնչեա՛, փութա՛, հաս ժամ երանելի. յոր յուշագնեալ աներկմիտ՝ խաղաղութեամբ ննջեցից և հանգեաց յերեկոյացեալ կենցաղումս, յարագ արագ զարթնուլ և առաւօտել յաներեկ և յանվախճան Արքայութեան քում, Աստուած իմ, Աստուած իմ»¹։

Իցի՛ւ թէ մենք ալ արժանի ըլլայինք վերանալու այդ երկնաճեմ առաքաստը, զալու ձեր քովիկը ու միասին փառաբանելու զԱմենասուրբ Երրորդութիւնը, որովհետեւ պանդխտութիւնն իս դառնացաւ ու երթալով կը դառնանայ...։

Հ. ԵՓԻՄ Վ. ԱՊՐԱՅԵԱՆ
Կ. Պոլիս, 20 Ապրիլ, 1934

1. Տես. Աղբիւր Արեւրայի. տպ. վ. Ենեւ. 1876. էջ 39.